

การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมทางศาสนาอาเซียน:
กรณีศึกษาประเทศเมียนมาร์
A Cross Cultural Learning of ASEAN Religion:
A Case Study of Myanmar

อำนาจ ชัดวิชัย¹
พระมหาพรหมมินทร์ มาเรียงกา²

บทคัดย่อ

การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอาเซียน เป็นการนำความแตกต่างของวัฒนธรรม ความหลากหลายของวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียน อันเป็นเหตุให้ต้องเรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกันโดยไม่ปิดกั้นที่จะยอมรับเอาวัฒนธรรมที่ดีจากท้องถิ่นอื่นไปใช้ โดยพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการเตรียมพร้อมทางวัฒนธรรมเมื่อมีโอกาสในการเรียนรู้ในสังคมที่แตกต่าง 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) เปิดใจรับวัฒนธรรมใหม่ 2) เตรียมใจเรียนรู้สิ่งที่แตกต่าง 3) ปรับอารมณ์ให้เข้ากับสถานการณ์ 4) เข้าใจพฤติกรรมของกลุ่มชน และ 5) ปรับกระบวนทัศน์ในเรื่องวัฒนธรรม สำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอาเซียนในประเทศเมียนมาร์ โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเกี่ยวกับศาสนาของนิสิตชาวไทยในระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากส่วนกลาง (มจร.วังน้อย) และภูมิภาค โดยเน้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานเพื่อให้นิสิตสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบและเสริมสร้างสมรรถนะข้ามวัฒนธรรมอาเซียนได้ ด้วยการปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในประชาคมอาเซียนได้อย่างเข้าใจเมื่อต้องดำรงชีวิตหรือทำกิจกรรมร่วมกับประชาชนในประเทศอาเซียนที่มาจากพื้นฐานวัฒนธรรมที่ต่างกััน

คำสำคัญ: การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม, วัฒนธรรมทางศาสนา, ประเทศเมียนมาร์

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธศิลป์ กรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

² นิสิตสาขาวิชาพุทธศิลป์ ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Abstract

ASEAN Cross Cultural Learning is the learning of different cultures and the diversity of cultures in ASEAN countries. The reason of learning other cultures is to learn and accept good manner and practice from other local areas and to apply for student development to be ready of learning from different society which are 5 steps consisted of 1) opened-mind for new culture, 2) prepared mind to learn different things, 3) adjust the emotion into the situation, 4) understand other behaviors, and 5) adjust the paradigm of culture. The studying of this research was to study ASEAN cross cultural learning in Myanmar focusing on cultural learning process in religion of undergraduate Thai students at Mahachulalongkornrajavidyalaya University in both main campus and regional campuses. Research-based learning was used for encouraging students to search for new knowledge with systematically. Students were also encouraged to ASEAN cross cultural capacity by adjusting themselves to live in ASEAN community with understanding while they are living and doing activities with ASEAN people based on different cultures.

Keywords: Cross Cultural Learning, Religious Cultures, Myanmar

บทนำว่าด้วยมุมมองแห่งการเรียนรู้ศิลปะและวัฒนธรรมอาเซียนจากคนรุ่นใหม่

การเรียนรู้แหล่งวัฒนธรรมและศิลปะที่เป็นของประเทศเพื่อนบ้านของประเทศไทยนั้น เป็นการจุดประกายในสายตาของคนยุคใหม่ถ้าไม่รวมกับการที่เราเห็นกันในโลกของเทคโนโลยี แต่ในการมาเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมนั้นเป็นผลที่ดีมากเหมือนกับให้คนรุ่นใหม่ได้เห็นกับตา ได้ยินกับหู ได้รับรู้จากความรู้สึกที่ตรงใจในแง่ต่างๆ ได้ดีกว่าที่การอยู่ในประเทศไทยแล้วเห็นแต่ในโลกที่มองได้แต่ตา แต่ถ้าได้สัมผัสของจริงความเป็นแหล่งเรียนรู้นี้จะสมบูรณ์แบบมากขึ้น สำหรับการศึกษาครั้งนี้ได้เลือกศึกษาร่องรอยและการคงอยู่ของวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาในประเทศสหภาพพม่า ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีความผูกพันกับประเทศพม่ามาอย่างยาวนาน ต้องพบบอกกับความเสื่อมและความเจริญ แต่ก็สามารถอยู่ในสังคมและวัฒนธรรมของพม่าเรื่อยมา ยังคงมีโบราณสถาน โบราณวัตถุ และการศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง (กรมการศาสนา, 2559) พระพุทธศาสนาในพม่าจึงเป็นร่องรอยของความเจริญทางด้านพระพุทธศาสนาในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นพระพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงกับสังคม ประเพณีและวัฒนธรรมที่น่าศึกษา ดังนี้ ผู้วิจัยและนิสิตพร้อมกับบุคลากรต่างๆ จากส่วนงานต่างๆ หลายแขนง

จึงได้เลือกเดินทางไปในแหล่งเรียนรู้ที่เป็นอารยธรรมของประเทศเพื่อนบ้านของเราด้วยการศึกษาเชิงพื้นที่ (Field Study) เพื่อศึกษาหาข้อมูลในทางศาสนาเชิงสารคดีในแง่ของมุมมองที่หลากหลาย เช่น สถานที่พระราชวังบุเรงนอง จากผลการสังเกต นิสิตแต่ละรูปต่างมีความคิดและมุมมองของประเทศพม่ารวมถึงกษัตริย์ผู้คนวิถีชีวิตการเป็นอยู่ในอดีตจนถึงปัจจุบันในแง่มุมที่เข้าใจได้ชัดเจนมากขึ้น นอกจากตำราและการสื่อสารต่างๆ ที่เป็นตัวแทนถ่ายทอดสู่ผู้คนที่ได้เกิดการซักถามตอบโต้เกิดประเด็นให้คิดในหลากหลายแง่มุมแก่พระนิสิตและคณาจารย์ทั้งในสถานที่ที่ได้พบเห็นทั้งจากไกด์ผู้เป็นคนถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตประวัติของบรรดาองค์กษัตริย์ ไม่ว่าจะเป็นในรถหรือจากสถานที่นั้นจริงๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการช่วยให้พระนิสิตได้รับรู้อย่างชัดเจน และเป็นการแตกประเด็นทางความคิดได้อย่างดีเยี่ยมปรากฏการณ์ที่พบเกิดมีฝนและหมอกหนาซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางและการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเป็นอย่างมากแต่ทั้งตัวคณาจารย์เอง และพระนิสิตก็ไม่ได้มีความวิตกกังวลแต่อย่างใด ในทางกลับกันยังมีศรัทธาและความมุ่งมั่น รวมทั้งมีความประทับใจในการได้รับโอกาสไปศึกษาดูงาน เพื่อดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันเป็นเครื่องมือในการพัฒนาด้านสังคมและมนุษย์สืบต่อไป

การวิเคราะห์ปรากฏการณ์จากการเยี่ยมชมศาสนสถาน

สถานที่แห่งที่ 1 สถานที่พระธาตุมูเตตา ผลการสังเกต พระนิสิตและคณาจารย์แต่ละรูปคนมุ่งที่จะสักการะองค์พระธาตุด้วยใจที่แน่วแน่ ฟังคำอธิบายถึงความเป็นมาและความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระธาตุด้วยความตั้งใจ วิธีการเข้ากราบสักการะองค์พระธาตุที่ถูกต้องอันเป็นการก่อให้เกิดบุญกิริยาทางกาย วาจาใจ ที่ได้บุญอย่างเต็มเปี่ยม ประชาชนพม่ามีความเคารพในองค์พระเจดีย์หรือสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมาก สังเกตได้จากการไม่นำรองเท้าเข้าไปในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เลย ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านผู้คนทั่วไปจนกระทั่งถึงผู้นำระดับประเทศ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความศรัทธาอย่างแรงกล้าของชาวพม่าที่ทำให้เราได้ประจักษ์แก่สายตาได้ดีที่สุด ปรากฏการณ์ที่พบเป็นเรื่องที่แปลกกว่าองค์พระเจดีย์มูเตตาถึงจะมีการหักโค่นล้มลงจากภัยพิบัติจากธรรมชาติคือแผ่นดินไหว ถึงตั้ง 32 ครั้ง ก็ตามแต่ก็ยังเป็นการอัศจรรย์ใจว่าผู้นำจนถึงประชาชนก็ยังมีความศรัทธาพร้อมใจกันที่จะบูรณะพระเจดีย์ขึ้นมาใหม่เพื่อให้เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนตนอีกครั้ง

สถานที่แห่งที่ 2 สถานที่พระนอนยิมหวาน ผลการสังเกต ผู้วิจัยและนิสิตได้เดินตามหลวงพ่อบอกว่าท่านกำลังถ่ายรูปอะไรอยู่ที่หลังพระเกศา และที่หลังของพระองค์พระพุทธรูปก็เกิดความตกใจและตะลึงในงานศิลปะและการถ่ายทอดผลงานทางพระพุทธประวัติในแต่ละตอนที่สำคัญๆ ออกมา ได้งดงามแตกต่างจากประเทศไทยอยู่ไม่น้อย โดยช่างได้ถ่ายทอดบทบาทในแต่ละตอนลงในกระจก โดยการใช้กระจกติดกระจกให้ออกมาเป็นรูปแนวเชิงพุทธตามทัศนคติวิสัยของชนชาติพม่า ส่วนงานศิลปะที่เรียกว่า รอยพระพุทธรูป 100 พุทธบาทในแบบของพม่า แบบแหวกแนวที่พวกเรา

ไม่เคยเห็นมาก่อน โดยช่างไม่ทำพระนอนในแนวเท้าเทียบตรงแต่ทำตามคนนอนจริงเป็นหลัก (ลักษณะทางกายวิภาคศาสตร์ ใช้ลักษณะการนอนแบบมนุษย์จริง) แล้วสลักได้พระบาทเป็นรูปวงเวียนหรือธรรมจักรประกอบด้วยลวดลาย ในขณะที่ไทยส่วนมากจะสลักเป็นราศีต่างๆ อันประกอบด้วย ลายต่างๆ ตามความเชื่อ เช่น คติจักรวาล ปราภฏการณ์ที่พบ คือ นิสิตและผู้วิจัยต่างมีความสงสัยขึ้นมาเหมือนกัน ว่าทำไมพระพุทธรูปตามอุดมคติของชาวพม่าต้องยืมหวานหรือตาวาน ซึ่งจะไปตามวัดไหนๆ ก็ตามมักจะพบเจอในลักษณะเช่นนี้ อยู่บ่อยครั้งบางครั้งก็ลองตั้งคำถามขึ้นมาเล่นๆ ว่าที่ยืมหวานตาวานน่าจะเป็นเพราะจะเอามาเทียบตามความเชื่อที่ว่าพระองค์ทรงเป็นผู้มีความเมตตากล่าวสอนเหล่าสรรพสัตว์ด้วยพระวาจาที่ไพเราะอ่อนหวานและมีเสน่ห์ท่านคงมองพวกเขาเหล่านั้นด้วยความอบอุ่นอารีนั่นเอง

สถานที่แห่งที่ 3 สถานที่ คือ พระธาตุอินแขวน หรือพระเจดีย์ไจ้กัที่โยเป็นพระเจดีย์ที่น่าสนใจทั้งในตำนาน นำทั้งในรูปลักษณะขององค์เจดีย์ และความเป็นมาที่ค่อนข้างเร้นลับอยู่มาก หากพิจารณาที่ชื่อองค์พระธาตุเชื่อว่าเป็นชื่อที่ได้มาจากภาษามอญที่ว่า ไจ้กั-อิลิ-โย มีความหมายตามรูปศัพท์ว่า “พระเจดีย์ที่ถูชิหนไว้” (วิรัช นิยมธรรม และอรนุช นิยมธรรม, 2551) จากผลการสังเกตพบว่า ในคณะทุกรูป/คนที่อยู่บนรถบรรทุกขึ้นยอดเขามีความสนุกสนานเฮฮาสู้ทนกับฝนลม และหมอก ไม่ได้โกรธหรือตกใจกับถนนหนทางที่คดเคี้ยวและอันตรายมากๆ ได้สังเกตและรับฟังความเป็นมาขององค์พระธาตุจากไกด์ แล้วใจหนึ่งก็มีความศรัทธาอย่างแรงกล้าอยู่ไม่น้อยว่าเมื่อก่อนนั้นๆ องค์พระธาตุมีช่องที่สิ่งมีชีวิตหรือวัตถุสามารถลอดผ่านได้ประดุจดังลอยได้แต่เมื่อกาลเวลาผ่านล่วงเลยไป สิ่งที่ลอดผ่านได้คงมีแต่เส้นผมอีกใจหนึ่งก็น่าเสียใจและอดหวนใจอยู่ไม่น้อยที่ว่าช่องนั้นจะลดลงไปเรื่อยๆ ตามจำนวนของผู้คนที่เริ่มหมดความศรัทธา หรือมีศีลธรรมทางจิตใจตกต่ำลงหรือเปล่า ปราภฏการณ์ที่พบ การได้มากราบไหว้และถวียรูปองค์พระเจดีย์ในยามค่ำคืนคงมีไม่มากนักยิ่งในเฉพาะสภาพอากาศเช่นนี้ จึงถือได้ว่าเราได้มาพบความงามในอีกรูปแบบหนึ่ง องค์พระเจดีย์เปรียบเสมือนดังว่าองค์พระเจดีย์เป็นดุจญาติผู้ทรงศีลนั่งบำเพ็ญเพียรอยู่บนยอดดอยยอดเขา ไม่หวั่นไหวเอนต่อฝนลมหนาวมีबारมีคือขันติ ความสงบอยู่ท่ามกลางห่มุมารคือ สภาพอากาศที่เลวร้ายเช่นนั้นเอง

สถานที่แห่งที่ 4 สถานที่พระเจดีย์ชเวดากอง ผลการสังเกต สถานที่รอบๆ องค์พระเจดีย์เต็มไปด้วยผู้คนหลากหลายเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ซึ่งเดินทางเพื่อมาชมหรือเดินทางเพื่อมาสักการะองค์พระเจดีย์ ผู้คนที่เดินทางมาสวดมนต์นั่งสมาธิรอบองค์พระเจดีย์ไม่ได้มีความเหนื่อยล้า หรือกลัวเปียกฝนเลย ทางผู้วิจัยและนิสิตมองไปรอบๆ ก็เห็นมีผู้หญิงมีอายุคนหนึ่งนั่งสวดมนต์อยู่ที่ลานเพียงคนเดียวและอยู่ท่ามกลางสายฝน (ฝนตกยังไม่มากนักแค่ปรอยๆ) และมีคู่สามีภรรยาก็พากันนั่งสมาธิใกล้องค์เจดีย์บริวาร ทั้งที่พวกเขาทั้งสองสามารถที่จะมานั่งกันในที่ร่มได้ แต่น่าจะเป็นหัวใจพุทธที่แท้จริงอันแสดงให้เห็นว่าถ้าเรามีความศรัทธาในพระพุทธรูปหรือในพระศาสนาอย่างแท้จริง

แล้ว การจะเลือกสถานที่ ที่จะทำความเคารพในสถานที่ไหนๆ ก็ทำได้ปรากฏการณ์ที่พบได้เห็น เทวดาอารักษ์รอบองค์เจดีย์มีบริวารที่ทำอาภักกริยาในรูปแบบต่างๆ มีอุ้มเด็กถือดอกบัว ถือหนังสืออ่าน เป็นต้น ซึ่งเมื่อได้ทราบความหมาย แล้วก็รู้ได้ว่าเป็นการที่ช่างต้องการถ่ายทอดความเชื่อของชาวพม่าออกมาในรูปแบบเทวดาในลักษณะของท่าทางต่างๆ และเป็นการโชว์ถึงศิลปะพม่าไปในตัวเองเช่นว่า เทวดาอุ้มเด็กมีความเชื่อที่ว่าถ้ามีคนมากราบไหว้องค์นี้แล้วก็จะสมปรารถนาในเรื่องบุตรธิดา เป็นต้น

ภาพที่ 1 เทวดาอารักษ์บริวารรอบองค์เจดีย์ที่ทำอาภักกริยาในรูปแบบถือหนังสืออ่าน แสดงให้เห็นถึงการสื่อความหมายของช่างว่า เป็นการชักจูงให้กับคนชาวพม่าที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นที่ได้มาสักการะและจะได้เป็นคนที่มีความฉลาดเฉลียว ใฝ่รู้

ที่มา: อำนาจ ขัตติชัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2560

สถานที่แห่งที่ 5 สถานที่พระหินหยกขาว ผลการสังเกตทำให้ทราบว่าพม่านั้นมีแหล่งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติอยู่อีกมาก ศิลปะรูปทรงของหลังคาวัดทางเดินรูปแบบของลายฉลุที่พบในวัดของพม่าส่วนมากจะเป็นแบบใบกตัญญู ซึ่งทางเหนือจะเรียกแบบนี้ว่าลายใบผักกูด แต่จะมีขนาด

บางกว่าทางพม่าอยู่ค่อนข้างมาก พม่านั้นมีความแปลกอีกอย่างหนึ่งคือ เสอโศกเป็นศิลปะอินเดีย แต่เสอโศกอินเดียจะมีสิ่งหันหน้าไปสี่ทิศ ส่วนเสอโศกพม่ามีเทวดาอารักษ์ที่โคนเสาสี่ทิศ มียอดที่จะประดับประดาเป็นสัตว์หรือลักษณะต่างๆ ที่บ่งบอกถึงชื่อของถิ่นฐานนั้น เช่น ถ้าเสอโศกนี้ตั้งอยู่ที่ หงสาวดี ปลายเสาก็จะมีรูปของหงส์อยู่บนยอดเสานั้นเอง ปรากฏการณ์ที่พบมีการตั้งตู้บริจาคไว้รอบๆ องค์พระหินหยกเยอะมากไม่ว่าจะเป็นตู้ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าสร้างวิหาร เป็นต้น ซึ่งมาทราบว่าตู้เหล่านั้นเป็นของรัฐบาลตั้งไว้เพื่อนำเงินมาบริหารในการดูแลอีกที่ไม่ใช่เป็นของวัดเหมือนในประเทศไทย

สถานที่แห่งที่ 6 สถานที่เจดีย์โอบดาทาว์น ผลการสังเกต พบว่า มีชาวบ้านเข้าไปนั่งปฏิบัติสมาธิกรรมฐานในวิหารข้างองค์เจดีย์ เป็นจำนวนมาก มีชาวบ้านหรือคนต่างประเทศเข้าไปสักการะพระเจ้าทันใจหรือทันปุปยู ส่วนมากนั้นคนไทยจะศรัทธาเลื่อมใสในเทพทันใจมาก ส่วนคนพม่าจะศรัทธาในเทพกระซิบหรือเมี้ยนานหน้อยมากกว่า ซึ่งเป็นเทพที่อธิษฐานขอพรได้ในทุกๆ เรื่องเมื่อจะเป็นทางด้านทรัพย์สิน เงินทอง สุขภาพ หน้าที่การงาน ซึ่งของที่บูชาส่วนมากจะเป็นมะพร้าวกับกล้วยปรากฏการณ์ที่พบมีช่างเข้ามาบูรณะทางเข้าองค์พระธาตุเจดีย์ในวันนั้น ด้วยการต่อเติมหลังคาติดประดับประดากระจัดรอบเสา และการลงรักปิดทองศิลปะทางด้านงานช่างของพม่า เช่น การลงรักปิดทองยังมีการคงทักษะแบบเก่าอยู่โดยการใช้รด้าทาาก่อนแล้วค่อยปิดทอง ในขณะที่ไทยมีการใช้สีน้ำมันค้ำทาแทนรด้าแล้วค่อยปิดทองหรือเป็นสีอื่นเช่นสีเหลืองและสีแดง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ด้านวัฒนธรรมทางศาสนาวิถีชีวิตและแนวทางการปฏิบัติตนของพระพุทธรูปศาสนิกชนชาวเมียนมาร์

ในหน้าศาสนาของชาวพม่านั้นถือว่ามีความศรัทธาในพระพุทธรูปเป็นอย่างมาก ฉะนั้นวิถีชีวิต หรือการเป็นอยู่ในทุกวันของชาวพม่าจึงมีความเกี่ยวเนื่องด้วยพระเถร วัตรวาทธรรม อยู่เสมอเช่น การทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์ นั่งสมาธิ เป็นต้น ซึ่งการยึดถือพระพุทธรูปศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจนี้อาจมีรากฐานมาจากบรรพบุรุษหรือการทดลองปฏิบัติตามคำสั่งสอนแล้วได้เห็นผลจริงๆ

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบวัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติทางศาสนาของพุทธศาสนิกชนชาวไทยและชาวเมียนมาร์

อันดับที่ 1 ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี การประพฤติปฏิบัติของพระเถรชาวไทย และชาวบ้านนั้นก็มีความประพฤติและยึดถือในหลายด้านที่คล้ายกันและแตกต่างกันในอริยาบถเป็นหลัก เช่น การกราบแบบพม่าจะเป็นการที่คล้ายกับนั่งยองๆ แล้วก็กราบ แต่ของประชาชนชาวไทย กราบแบบเบญจางค์ประดิษฐ์การคลุมจีวรส่วนมากก็จะเป็นแบบการครองผ้า แบบ

พาดไหล่เป็นหลัก ในขณะที่ไทยมีการหม่ดองหรือใช้ผ้ารัดอก

อันดับที่ 2 พุทธศาสนิกชนชาวพม่าก็นับว่าให้ความเคารพในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมากยกตัวอย่างเช่น การไม่ยอมใส่รองเท้าเข้าไปในสถานที่ที่ศักดิ์สิทธิ์

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอาเซียนจากการศึกษาเชิงพื้นที่ประเทศเมียนมาร์

รู้สึกได้ว่าการได้ศึกษาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ได้อย่างถ่องแท้้นั้นนอกจากการได้ศึกษาในห้องเรียนจากครูบาอาจารย์ และจากตำราแล้วอีกหนึ่งสิ่งที่สำคัญคงหนีไม่พ้นไปจากการได้ไปในสถานที่นั้นๆ จริงๆ เหมือนการที่เรารู้ว่า กลิ่น อูจจาระนั้นมันเหม็นแต่เมื่อเราไม่ได้เข้าห้องน้ำไม่ได้สุดดมไม่ได้เห็นอูจจาระก็ยังคงไม่รู้ได้จริงๆ ว่ามันเหม็นได้อย่างไร เป็นเพราะอะไรและเหม็นเพราะอะไร ได้กินสิ่งใดลงไปบ้าง จึงก่อให้เกิดอูจจาระมีสภาพเช่นนั้น การเปรียบเทียบเช่นนั้นนี้อาจจะเป็นเรื่องที่ดูจืดจางไปหน่อย แต่ก็พอใจที่จะทำให้ผู้อ่านพอได้นึกถึงภาพเปรียบเทียบได้จริงๆ ฉะนั้นการอ่านหนังสือหมิ่นเหม่อาจจะสู้ในด้านความรู้ทั่วไปได้ไม่ยากนักแต่การเดินทางไกลหมิ่นลิ้ ก็สมารถทำให้ผู้นั้นได้เป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือสามารถรับรู้ในสิ่งที่ได้พบเห็นนั้นโดยไม่ยากเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 2 พระนิสิตชาวไทย (พระนิสิต มจร) ได้สนทนากับพระภิกษุชาวพม่า ที่ได้ให้ข้อมูลในด้านๆ ศิลปะ ประติมากรรมรูปเทวดาที่ประดับตกแต่งตามศาสนาสถาน ตามความเข้าใจของชาวพม่า

ที่มา: อำนาจ ขัตติชัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2560

ศิลปะที่ผู้เขียนได้ไปพบเจอนั้นผู้เขียนจะเน้นไปในด้านประติมากรรมเป็นส่วนใหญ่ แต่ งานศิลปะประติมากรรมนั้นไม่ใช่พระพุทธรูปแต่อย่างใด เพราะผู้เขียนคิดว่า การเขียนในเรื่องพระพุทธรูปของพม่านั้น อาจมีผู้เขียนท่านอื่นๆ ได้เขียนมากมายแล้ว แต่ผู้เขียนจะเอางานด้าน

ศิลปะที่เป็นประติมากรรมเทวดาของศิลปะพม่า ที่ผู้เขียนมีความสนใจในงานประติมากรรมของเทวดา ตั้งแต่ในล้านนามาแล้ว แต่การเดินทางมาพม่าครั้งนี้ผู้เขียนก็มีความตั้งใจจะมาศึกษารูปแบบ รูปทรง ความงดงาม ความสุนทรีย์ภาพในด้านต่างๆ ความเป็นมาแบบย่อที่ได้ทราบมาบ้างเล็กน้อย การเคารพศรัทธาที่มีต่อเทวดา การประดับประดาประติมากรรมรูปเทวดาตามสถานที่ต่างๆ มีความหมายเช่นไร สิ่งเหล่านี้จะเป็นการกล่าวโดยสรุปโดยที่ผู้เขียนได้ข้อมูลจากไกด์ และคนชาวพม่าที่ได้ให้ข้อมูลไว้ ในข้อมูลอาจจะไม่ใช่เป็นเรื่องจริงไปก็ได้ แต่เป็นคำบอกเล่าจากคนพม่าโดยตรงนั่นเอง พระภิกษุชาวพม่าได้ให้ข้อมูลว่า เทวดานั้นเป็นการประดับตามความเชื่อของพม่าว่า เทพเรานั้นจะปกปักรักษาประตูเข้าออกของสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทั้งสี่ด้านหรือปกปักรักษาประตูทางเข้า เสาอโศกที่ตั้งเปรียบเสมือนเสาหลักเมืองของบ้านเรา ประเทศไทยแต่ของพม่าคือเสาที่บ่งบอกเขตของศาสนสถานเป็นส่วนใหญ่ ในเครื่องทรงของเทวดาก็มาจากการที่ช่างได้เอาเครื่องทรงของกษัตริย์พม่ามาเป็นแบบอย่าง ตามความคิดของช่างว่าเทวดาก็ือกษัตริย์นั่นเอง ลักษณะแนวคิดแบบนี้คล้ายๆ กับประเทศไทย

ภาพที่ 3 แสดงลักษณะของศิลปะประติมากรรมรูปเทวดาของพม่า ณ เจดีย์สองพี่น้อง

ที่มา: อำนาจ ขัตติชัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2560

ลักษณะของศิลปะประติมากรรมรูปเทวดาของพม่า ในด้านรูปทรงนั้นตามทัศนะของผู้เขียน เห็นว่ามีสรีระขององค์เทวดามีลักษณะค่อนข้างสั้นไม่สูงนัก มีพระพักตร์รูปทรงรี เคร่งขรึม ดูดุร้าย น่าเกรงขาม พระเนตรคมวาว ประดับเครื่องทรงคล้ายกษัตริย์พม่า โดยสวมฉลองพระองค์ทั้งร่างกาย แบบมิดชิด ประดับกรองศอ (เครื่องประดับบริเวณคอและไหล่) แบบขึ้นเดียวและลากขึ้น ตามช่างผู้สร้างสรรค์ แต่มีลักษณะปลายทั้งสองข้างเชิดขึ้น มีผ้าภูษาหย้อยลงมาจากบริเวณเอวเป็นชั้นๆ มีการคล้องผ้าปล่อยลงมาด้านข้างบริเวณข้อศอกทั้งสองข้าง คล้ายศิลปะล้านนาแต่ยังมีความแตกต่างกันอยู่มาก มีเครื่องประดับ เช่น สร้อยสังวาลย์พันอยู่รอบตัวอยู่บริเวณนอกเครื่องทรงอยู่มากมาย สวมมงกุฎหรือมกุฏเป็นพุ่ม (ตามทัศนะผู้เขียน) มีลักษณะเป็นชั้นๆ ปลายยอดลักษณะคล้ายรูปสัตว์ หิมพานต์ อาจจะเป็นหงส์ที่ประดับอยู่บนยอดมกุฎ

ภาพที่ 4 แสดงลักษณะของศิลปะประติมากรรมรูปเทวดาของพม่า ณ ประตูทางเข้าศาลา พระธาตุมูเตตา (เจดีย์ขเวมอดอร์ เมืองหงสาวดี)

ที่มา: อำนาจ ขัดวิชัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2560

ภาพที่ 5 แสดงลักษณะเครื่องทรงของศิลปะประติมากรรมรูปเทวดาของพม่า บริเวณรอบองค์พระธาตุและพระนอน

ที่มา: อำนาจ ขัตติชัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2560

สรุปผลการวิจัย

ศาสนสถานองค์พระเจดีย์มีเยอะมาก และแต่ละองค์มีความยิ่งใหญ่มีความสำคัญต่อจิตใจของชาวพม่ามีความเป็นมาที่ยาวนาน ประวัติที่น่าสนใจเป็นอย่างมากผู้คนชาวพม่ามีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นที่ตั้งมีอีกด้านหรืออีกมุมมองทางจิตใจที่อ่อนหวานหรืออาจเป็นเพราะยึดถือหลักคำสอนพระพุทธศาสนาเป็นที่ตั้ง ศิลปะด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ องค์เจดีย์ วิหาร เทวดาอารักษ์ ยังมีลวดลายที่ไม่ได้อ่อนช้อยเหมือนไทยมากนัก อาจเป็นเพราะยุคสมัยหรือนิสัยของผู้ควรเชน อยู่ที่มีการบ้างหรือผู้คนคงไม่มีจิตใจอ่อนหวานมีความสงบทางด้านจิตใจที่จะสร้างสรรค์งานศิลปะให้ออกมางดงามได้ จึงทำให้การถ่ายทอดงานศิลปะของช่าง ก็ออกมาตามยุคนั้นที่ช่างประสบอยู่และการเรียนรู้ในลักษณะของสาวกของพระพุทธศาสนานั้นก็จะเห็นว่า การดำรงอยู่ของเหล่าอสมณะนั้นมีเพิ่มมากขึ้นยิ่งนัก มีคนที่จะบวชเพิ่มมากขึ้น มีทั้งพระภิกษุ สามเณร แม่ชี มีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ด้วย รวมไปถึงนักพรต หรือฤาษี ที่มีมากนัในประเทศพม่า จึงสรุปได้ว่าเมืองพมานั้นเป็นเมืองที่ถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติอย่างแท้จริง

ภาพที่ 6 พระนิสิตได้ทำบุญ กับพระภิกษุ สามเณร ชาวพม่า ณ พระธาตุอินแขวน

ที่มา: อำนาจ ชัดวิชัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2560

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะด้านการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเมียนมาร์

การเดินทางจะต้องมีความเคารพต่อสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมาก เพราะผู้คนชาวพม่านั้นยึดถือสถานที่เหล่านี้เป็นตั่งเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มีความน่าสนใจที่ศิลปะของพม่าและทางเชียงใหม่หรือทางล้านนามีความคล้ายคลึงกันค่อนข้างมาก ฉะนั้น การได้มารับรู้ความหมายของศิลปะนานๆ จะทำให้เราได้รับความเป็นมาความสำคัญของลวดลายที่มาของศิลปะนั้นได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ด้านศิลปะพม่าที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในครั้งนี้ เพราะศิลปะแต่ละประเทศนั้นสามารถสอนให้เห็นถึงวิถีชีวิตผู้คนความละเอียดอ่อนทางด้านจิตใจของผู้คน ในแต่ละยุคสมัย แต่ละพื้นที่ ได้ดียิ่งขึ้นแล้วถือว่าเป็นอีกประเทศหนึ่งที่น่าสนใจ ทางด้านผู้คนวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมที่มีความใกล้เคียงกับประเทศไทยเป็นอย่างมาก

ประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาเชิงพื้นที่ประเทศเมียนมาร์

ประสบการณ์ตรงจากการได้ลงศึกษาภาคสนามครั้งนี้ ทำให้ได้เห็นถึงปัญหาในด้านการเดินทางซึ่งเกิดจากสภาพอากาศที่ไม่ค่อยเอื้ออำนวยมากนัก ไม่ว่าจะเป็นฝนหรือลมหนาว อาจเป็นอุปสรรคในการขึ้นไปสักการะองค์พระธาตุนินจา ถนนหนทางที่มีความคดเคี้ยวลาดชัน สูงต่ำต่างระดับ และการสื่อสารกับผู้คนการพูดคุยสนทนากับวัฒนธรรมที่มีความแปลกจากประเทศไทยบ้างในด้านการประเพณีของชาวบ้านกับพระสงฆ์ สถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ เช่น การต้องถอดรองเท้าในยามที่จะต้องเข้าไปยังองค์พระเจดีย์ การส่งรับของที่โยมถวายแก่พระจากมือสู่มือโดยไม่ต้องผ่านผ้ารับประเคนนั้นเป็นประสบการณ์ที่ใหม่สำหรับผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมเดินทาง

บันทึกผลการสะท้อนคิด

ด้านความเคารพศรัทธา ปฏิบัติต่อศาสนา ศาสนสถาน และมีความมีใจที่มั่นคงในพุทธ เป็นสิ่งหนึ่งที่ชนชาวไทยควรน้อมนำมาปฏิบัติให้มีในสังคมไทยเป็นอย่างยิ่งการได้มาพูดคุยพบปะกับชาวบ้านจริงๆ แล้วนั้นเป็นคนที่มีจิตใจดี ไม่มีความหยาบกระด้างอย่างที่พบเห็นในข่าวไปเสียเลย ได้เห็นในอีกมุมหนึ่งของชาวพม่าที่มีความอ่อนหวานทางจิตใจเหมือนกัน และสิ่งอื่นใดที่ได้รับนั้นคือมิตรภาพแห่งการเรียนรู้ แบบเป็นทีม ที่มีทั้งผู้เชี่ยวชาญด้านอาเซียน คณาจารย์ นิสิตที่ประสทธิประสาความรู้ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านภาษาต่างประเทศ ด้านประเพณีวัฒนธรรม ด้านศิลปะที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา พระภิกษุสงฆ์ฝ่ายวิชาการ ที่ได้เดินทางไปเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมนั้น ข้าพเจ้าผู้เขียนมีความประทับใจและได้ความรู้ในสิ่งที่ไม่รู้ก็ได้เรียนรู้ไปพร้อมกัน เพราะทุกคนอาจไม่รู้เหมือนกันหรือเก่งไม่เท่ากันนั่นเอง ในทำนองนี้ผู้เขียนและผู้เกี่ยวข้องในบทความนี้ต้องขอขอบพระคุณ ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระศรีธวัชเมธี ดร.ลำพอง กลมกุล และคณาจารย์จากภูมิภาคต่างๆ ที่ให้ข้อมูลความรู้ต่างๆ และการต้อนรับ ช่วยเหลือในการเดินทางในครั้งนี้เป็นอย่างสูง

ภาพที่ 7 คณะคณาจารย์ และพระนิสิต/นิสิต ที่ร่วมเดินทางไปเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมประเทศพม่า
ที่มา: อำนาจ ชัดวิชัย, ถ่ายเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2560

บรรณานุกรม

- วิรัช นิยมธรรม และอรุณฯ นิยมธรรม. (2551). เรียนรู้สังคมวัฒนธรรมพม่า. พิษณุโลก: โรงพิมพ์
ตระกูลไทย.
- กรมการศาสนา. (2559). ศาสนาในอาเซียน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ